

delen en brandstoffen, voorraden wijnen en sterke drank, verder meubelen en gereedschappen – in Schagen werden emmers gevorderd, in Velp zelfs schaatsen ('wie mooie heeft', aldus een plaatselijk relaas, 'waagt er zich niet mee op de baan'¹).

Systematisch werden in de eerste plaats paarden, koeien en varkens gevorderd. Voor de paardenvorderingen verscheen in de herfst een speciaal *Kommando* uit Duitsland dat, hardnekkige tegenwerking door von der Wense ten spijt (deze wilde, klaagde de leider van het *Kommando* 'für Holland immer eine Extrawurst haben'²), in oktober in de drie noordelijke provincies ging vorderen, in december in Overijssel en Gelderland, in januari en februari in Utrecht en Noord- en Zuid-Holland. De vorderingen, in het westen des lands verricht door Duitse patrouilles die stal na stal inspecteerden, duurden tot in april. Er waren toen door het *Kommando* ca. 12 000 paarden weggevoerd, maar er hebben veel meer paardenvorderingen plaatsgevonden. Telt men de paardenroof uit het Zuiden des lands mee, dan heeft Nederland in de periode september '44–april '45 in totaal bijna 46 000 paarden verloren (3 000 meer dan in de gehele voorafgaande bezettingsperiode, de 26 000 in '40 gevorderde legerpaarden niet meegerekend). Uit sommige streken waren bijna alle paarden weggevoerd die men er voor het boerenbedrijf nodig had; mèt de paarden verdwenen veelal ook karren en wagens en grote voorraden hooi en stro.

Wat de veevorderingen betreft, kennen wij geen bijzonderheden over de Duitse acties maar wèl het totaalcijfer van de roof (het Zuiden des lands wederom meegeteld): de boeren raakten van september '44 tot april '45 bijna 90 000 stuks vee en ruim 94 000 varkens kwijt; dat is wat het vee betreft, 60% van wat zij in de periode mei '40–december '43 hadden moeten afstaan, en wat de varkens aangaat, ruim 50% van wat eerder in de bezetting naar Duitsland was verdwenen.

In de tweede plaats werden in de laatste bezettingsperiode systematisch textielvoorraden gevorderd – dat slaat dus niet op de goederen van particulieren in een aantal steden welker vordering wij eerder beschreven, maar op de voorraden bij de industrie en bij de groot- en kleinhandel. Van het wegslepen van de voorraden textiel uit de magazijnen van het textiel-distributie bureau maakten wij al melding (het betrof hier reserves, met veel moeite opgebouwd ten behoeve van bombardementsslachtof-

¹ S. Jansen: *Velp en de oorlog 1940–1945* (1946), p. 57. ² Brief, 11 jan. 1945, van Oberstleutnant Schiller aan Oberst von Geldern-Crispendorf (*WBN*, Oberquartiermeister, 232157-59).